دسترسی آزاد: طلایه‌دار حق دانستن (بخش دوم)



lib2mag.ir

مزایای دسترسی آزاد:

- صرفه‌جویی در هزینهٔ چاپ و انتشار نسبت به مجله‌های چاپی و مقرون به صرفه بودن مجله‌های دسترسی آزاد
- تسهیل فرایند تولید و انتشار، اشاعهٔ به موقع اطلاعات و کاهش فاصلهٔ زمانی تولید تا انتشار مقاله
- دسترسی به اطلاعات روزآمد در تمامی حوزه‌های علمی و پژوهشی
- همگامی و هماهنگی با آخرین تحولات دنیای نشر
- افزایش غنای مجموعهٔ نشریه‌های ادواری کتابخانه‌ها
- فراهم‌آوری امکان دسترسی به تعداد زیادی مجله که نمی‌توان اشتراک نسخه چاپی آن‌ها را به صورت یکجا فراهم آورد
- ادامهٔ اشتراک نشریه‌هایی که دیگر به صورت چاپی منتشر نمی‌شوند
- بالا بردن میزان دسترسی به مقاله‌های علمی، افزایش احتمالی میزان خوانندگان و در نتیجه افزایش احتمالی میزان استنادها به آثار علمی و ضریب تأثیرگذاری آن‌ها
- رعایت اصل دسترسی آزاد برای تمامی خوانندگان
- بالا بردن سرعت انتشار مقاله در مجله‌های دسترسی آزاد
- بالا بردن تعداد خوانندگان مجله‌های دسترسی آزاد نسبت به مجله‌های چاپی
- نداشتن محدودیت تیراژ چاپ
- رایگان بودن مجله‌های دسترسی آزاد

معایب دسترسی آزاد:

- به علت آزاد بودن، هم‌طرازخوانی مستندات به صورت علمی ممکن نیست
- پردازش مناسب ممکن نیست
- مشخص نبودن میزان پردازش و بررسی صحت اطلاعاتی که بر روی سایت‌ها قرار می‌گیرد
- مشخص نبودن این که مدل تجاری فرایند چیست و میزبان و اینترنت آن از کجا تامین می‌شود
- مشخص نبودن این که چه سازمان یا شخصی از بحث‌های هم‌طرازخوانی و پردازش پشتیبانی می‌کند –
- آیا دسترسی آزاد بهتر از دسترسی محدود و مشخص است؟
- آیا وقتی دسترسی آزاد ایجاد شود ارزش اطلاعات تقلیل پیدا می‌کند؟

حل مشکل هم طرازخوانی

عدم رعایت حق مؤلف حل هم‌طراز خوانی دسترسی آزاد به هیچ وجه داوری را دور نمی‌زند، در محیط وب چیزی به نام هم‌طرازخوانی پس از انتشار وجود دارد که در وب قرار می‌گیرد. مقالاتی که بر روی وب قرار می‌گیرند در انتهای آن‌ها نظرات ارسال می‌شود مؤلف به نظرات پاسخ می‌دهد و یک بحث علمی صورت می‌گیرد و در نهایت ممکن است خواننده محقق را

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

قانع کند و یا بالعکس، سپس ویرایش نهایی در وب قرار می‌گیرد. انتشار مقاله در محیط وب در حال یک هم‌طرازخوانی پیوسته است. در نتیجه دسترسی آزاد هیچ منافاتی با مدیریت کیفیت ندارد.

حل مشکل حق مؤلف

مجله‌های دسترسی آزاد با فرض رعایت حق معنوی مؤلف از جانب خوانندگان بنیان‌گذاری شده‌اند و انتشار یک مجله در اینترنت به معنای فقدان حق مؤلف نیست. رعایت حقوق معنوی مؤلف موجب ترغیب مؤلفان در نتیجه گسترش علم و دانش در جامعه می‌شود. حق معنوی یا اخلاقی شامل حق پدیدآورنده برای مخالفت با هرگونه تحریف، تغییر شکل، ناقص کردن یا جرح و تعدیل در اثر است که ممکن است به افتخار یا شهرت او لطمه بزند. حق معنوی بدین معنی است که همیشه جامعه پدیدآورنده را به عنوان موجد یک اثر یا ابداع آن می‌شناسد و از او با این عنوان نام می‌برد و او را مستحق چنین امتیازی می‌داند. بنابراین مهم‌ترین اصل در استفاده از مجله‌های دسترسی آزاد رعایت اصول استناد و ذکر مأخذ است که در واقع حق بدیهی پدیدآورنده یک اثر است. در عوض حق مادی مؤلف در نظام دسترسی آزاد مطرح نیست و مجله‌های دسترسی آزاد حق اشتراک ندارند یعنی هیچ خواننده‌ای به مؤلف یا ناشر حق اشتراک پرداخت نمی‌کند. قابل ذکر است که حق اشتراک همواره یکی از موانع دسترسی به نتایج پژوهش‌های علمی بوده است. تا زمانی که رضایت صاحب حق مؤلف به دسترسی آزاد وجود دارد هیچ گونه نقض قانونی صورت نمی‌گیرد. پژوهشگران برای مقالاتشان پولی دریافت نمی‌کنند و چنین توقعی نیز ندارند. انگیزهٔ پژوهشگر از نوشتن، ارتباطی با حق تألیف نداشته بلکه با جایگاه استنادات و تأثیرگذاری آن بر ارتقای موقعیت شغلیشان ارتباط دارد. زمانی‌که که حق مؤلف به عنوان یک انگیزه مطرح است محدود کردن دسترسی از طریق دریافت کردن هزینه از مشتریان ممکن می‌شود. اما این کار موجب کاهش تأثیر اثر می‌شود نه افزایش درآمد نویسنده. بسیاری از نویسندگان حقوق مقالاتشان را به ناشران واگذار می‌کنند و ناشران با محدودسازی دسترسی به آثار از مشتریان هزینه دریافت می‌کنند. یعنی کاستن از تعداد خوانندگان که در نهایت به ضرر نویسندگان خواهد بود.

شیوه‌های دسترسی آزاد

دسترسی آزاد به اطلاعات علمی از سه طریق امکان‌پذیر است:

۱. به وسیله انتشار مقاله‌های منتشر شده در مجله‌های دسترسی آزاد؛ از آن به عنوان جادهٔ طلایی یا راه طلایی تعبیر می‌شود.

۲. از طریق واسپاری مقاله‌های منشر شده در مجله‌های کاغذی در آرشیوها یا واسپارگاه‌های الکترونیکی، که از آن به عنوان جادهٔ سبز یا راه سبز تعبیر می‌شود.

واسپارگاه‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف. واسپارگاه موضوعی در یک حوزهٔ خاص. برای مثال ELIS در حوزهٔ کتابداری و ARXIV در حوزهٔ فیزیک.

ب. واسپارگاه سازمانی. آثار علمی یک دانشگاه ویژه را گردآوری، سازماندهی و توزیع می‌کند. مانند واسپارگاه دانشگاه کلگری کانادا.

۳. از طریق خود آرشیو؛ مهمتری شیوه‌های آن عبارت‌اند از

الف. وبسایت‌های شخصی مؤلف.

ب. آرشیوهای انظباطی، شامل فایل‌های الکترونیکی آثار دیجیتالی. توسط مؤلف از همه جای دنیا گردآوری می‌شوند و پیرامون یک یا چند موضوع هستند.

ج.آرشیوهای واحدهای سازمانی، شامل فایل‌های الکترونیکی به وسیلهٔ مؤلفان در یک واحد دانشگاهی خاص از یک موسسه گردآوری می‌شوند.

د. واسپارگاه‌های سازمانی، شامل انواع گوناگونی ار آثار دیجیتالی(پایان‌نامه و رساله‌های الکترونیکی و فایل‌های

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

الکترونیکی و گزارش‌های فنی) توسط مؤلف در یک سازمان یا به صورت غیر متداول در سازمان‌های متعدد.



منابع

1. نوروزی، علیرضا (؟). مجله‌های دسترسی آزاد و نقش آنها در گسترش دانش و پیشرفت علمی. رهیافت ؟
2. درودی، فریبرز (۱۳۸۸). اشاعهٔ علمی با بهره‌گیری از امکان دسترسی آزاد. کتاب ماه کلیات. آذر ۱۳۸۸
3. کشاورز، حمید (۱۳۸۸). جنبش دسترسی آزاد به اطلاعات علمی در گفت و گو با پیتر سابر. کتاب ماه کلیات. آذر ۱۳۸۸
4. قانع، محمدرضا. فاطمی، امیر. عمرانی، ابراهیم و دیگران (۱۳۸۸). دسترسی آزاد به اطلاعات علمی. کتاب ماه کلیات. آذر ۱۳۸۸
5. نیکخواه، زهره (؟). دسترسی آزاد نیاز امروز جوامع علمی. ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی. شماره ۵
6. اصنافی، امیررضا (۱۳۸۸). تأملی بر دسترسی به مجلات دسترسی آزاد و سپردن‌گاه‌های موضوعی و سازمانی به صورت رایگان. کتاب ماه کلیات. آذر ۱۳۸۸
7. علیزاده، حمید(۱۳۸۸). مروری بر مدل‌های نوین دسترسی آزاد به نتایج علمی. کتاب ماه کلیات. آذر ۱۳۸۸

نویسنده:سمانه مثنوی

مشخصات استناددهی به این مقاله

نویسنده(ها):	سمانه مثنوی
عنوان مقاله:	دسترسی آزاد: طلایه‌دار حق دانستن (بخش دوم)
عنوان مجله:	کتابدار ۲.۰ –(عنوان لاتین: i-Kitابdار 2.0)
دوره مجله(Vol):	۲
شماره مجله(Issue):	۲
سال(Year):	۱۳۹۵
شناسه دیجیتال(DOI):	
لینک کوتاه:	http://lib2mag.ir/4269

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.